

**ΜΙΑ ΝΥΧΤΑ
ΜΕ ΤΟΝ SERGIO ΣΤΗ ΡΩΜΗ**

Τα μάτια του πλήθους #3

BLACK OUT

Η παρούσα έκδοση τυπώθηκε σε 2000 αντίτυπα στην πόλη της Θεσσαλονίκης τον Νοέμβρη του 2005 με αφορμή την παρουσίαση του βιβλίου «οι αόρατοι» από τον Nanni Balestrini στην κατάληψη Φάμπρικα Υφανέτ. Ευχαριστούμε θερμά τον Γιάννη και τον Σωκράτη για την πολύτιμη συνεισφορά τους.

Η φωτογραφία στο εξώφυλλο τραβήχτηκε στα υπόγεια τούνελ του κατειλημμένου κοινωνικού κέντρου Forte Prenestino στη Ρώμη

Πορεία αυτόνομων τη δεκαετία του '70 στην Ιταλία

Ποιά είναι η πιο ανθρώπινη διάσταση της εργασίας;/ Απεργία Fiat: πετυχημένη;/ Fiat: ο αγώνας/ σκοτεινή νόσος της οικονομίας/ η εργατική τάξη είπε «ναι»;/ Fiat: ξαναεφεύροντας την επανάσταση/ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ/ η διαδικασία της οργάνωσης/ να δημιουργήσουμε της επαναστατική οργάνωση πάνω στην κρίση της εξουσίας του κεφαλαίου/ από το εργοστάσιο στο σχολείο στη γειτονιά/ σκληροί αγώνες στη γειτονιά/ να δημιουργήσουμε την επίθεση πάνω στο εισόδημα/ καπιταλιστική εκμετάλλευση/ η απάντηση των εργατών/ χτύπημα στην καρδιά/ αφαίρεση δια της βίας από την εργατική τάξη/ να οικειοποιηθούμε το μέλλον/

Κολάζ του Nanni Balestrini που το χάρισε στον Sergio Bianchi

ΜΙΑ ΝΥΧΤΑ ΜΕ ΤΟΝ SERGIO ΣΤΗ ΡΩΜΗ

Όλα ξεκίνησαν το θερμό καλοκαίρι του 2001 όταν ένα μοναχικό αυτοδι-αχειριζόμενο αντιεξουσιαστικό στέκι στην Άνω Πόλη ήθελε να γνωρίσει τον κόσμο... Οι διαδηλώσεις ενάντια στους G8 στην Γένοβα μας έφεραν κοντά σε μια πραγματικότητα που ξεκινώντας από την απλή και τυχαία γνωριμία μας με κάποιες καταλήψεις και κοινωνικά κέντρα, εξελίχθηκε σε ένα ευρύτερο ενδιαφέρον για το πώς σκέφτεται και δρα, πώς δρα και σκέφτεται, πώς εξελίσσεται εν ολίγοις το ιταλικό ανταγωνιστικό κίνημα. Πλούσιο σε δομές, τάσεις, παράδοση και ιστορία, ρήξεις και συμβιβασμούς, σκέψη και δράση μοιάζει με ένα μοναδικό εργαστήριο αντίστασης που έχουμε να κερδίσουμε πολλά παρακολουθώντας το, παρά να χάσουμε.

Αυτή την φορά βρεθήκαμε στο ιταλικό έδαφος με σκοπό να παραβρεθούμε στην πρωτομαγιάτικη διαδήλωση στο Μιλάνο. Εκεί περιμέναμε να δούμε συμπυκνωμένες σε δράση στο δρόμο όλες τις θεωρίες περί επισφαλούς εργασίας, μεταφορντισμού, βιοπολιτικής και αντιεξουσίας. Επιστρέφοντας από το Μιλάνο, σε ένα αυθημερόν ταξίδι που θα μας μείνει αξέχαστο, οι σύντροφοι που παρέμειναν στην Ρώμη είχαν ήδη κανονίσει μια επίσκεψη στα γραφεία του περιοδικού *Derive Approdi*. Προετοιμάσαμε ερωτήσεις, αγοράσαμε κασέτες και φιλμ, κατά κάποιο τρόπο ετοιμαζόμασταν να αποθανάτισουμε μια ζωντανή μνήμη. Αυτή, που την γνωρίσαμε μέσα από τους Αόρατους του Nanni Ballestrini και που είχαμε μια ευκαιρία να συνομιλήσουμε μαζί της.

Σε ένα οικεία συντροφικό κλίμα εκτυλίχθηκαν πολλά από τα σκεπτικά που συναντούμε στις ερμηνευτικές μας απόπειρες. Από τις ανάδρομες σε μια σκοτεινή κινηματική πραγματικότητα, στην ανάδυση νέων υποκειμενικοτήτων, οι διαδικασίες μετασχηματισμού της εργασίας σε μια διαλεκτική με την ίδια την άρνησή της, τα αιτήματα για τον εγγυημένο μισθό και το εισόδημα του πολίτη, η νευρικότητα των κοινωνικών κέντρων και η ζωτικότητα της underground κουλτούρας, η ανάλυση και ο δρόμος, το precariato.

Ένα παιχνίδι παρελθόντος – παρόντος – μέλλοντος σε μια ιδεώδη γραμμή συνέχειας μέσα από τη σύγκρουση και την ανταλλαγή τους, τις νίκες και τις αστοχίες, τη δημιουργία μέσα από τη καταστροφή. Η εντυπωσιακή αυτοσυνείδηση του ιταλικού κινήματος, η δυνατότητά του να αναστοχάζεται, να επεξεργάζεται την ίδια την εμπειρία και τα αδιέξοδά του διαμορφώνοντας νέες δυναμικές, χωρίς ποτέ να ξεχνά το δρόμο ακόμα και σε συνθήκες απουσίας του, χωρίς ποτέ να ξεχνά τα όρια των ιδεολογικών συναφειών θα αποτελεί πάντα πηγή έμπνευσης για εμάς. Πολύ περισσότερο η εμπειρία αυτής της συνάντησης θα μας υπενθυμίζει πως όσο κι αν ο καπιταλισμός απομαγεύει τον κόσμο, εμείς θα συνεχίζουμε να φτιάχνουμε δομές συντροφικότητας για να οικειοποιηθούμε το μέλλον που δεν έχουμε.

Θεσσαλονίκη Νοέμβρης 2005

Θα ξεκινήσουμε από τη χθεσινή μέρα, καθώς παραβρεθήκαμε στο MayDay που έγινε στο Μιλάνο και στο οποίο συμμετείχαν γύρω στους 120.000 ανθρώπους. Μας ενδιαφέρει η δημιουργία αυτού του κινήματος, που δομείται γύρω από την ταυτότητα του precario, μέσα από ποιες κοινωνικές και κινηματικές διεργασίες γεννήθηκε και ποια η συμβολή της ριζοσπαστικής ιταλικής διανόησης σ' αυτό;

Sergio Bianchi:

Είναι λίγο δύσκολο να καταφέρει κανείς να τα εξηγήσει όλα αυτά μέσα σε λίγο χρόνο. Γιατί μπορεί οι ερωτήσεις να είναι απλές, αλλά οι απαντήσεις είναι περίπλοκες. Πρόκειται για μια διαδρομή που έχει στους ώμους της τουλάχιστον μια δεκαετία, μια δεκαπενταετία. Τα κείμενα του Derive Approdi που έχετε διαβάσει στο Autonomia, ή έχετε βρει στο διαδίκτυο, είναι κείμενα που αναφέρονται στις αρχές της δεκαετίας του '90. Στην πραγματικότητα, το περιοδικό γεννιέται στις αρχές της δεκαετίας του '90, βάσει της προηγούμενης εμπειρίας ενός άλλου περιοδικού που ονομαζόταν Luogo Comune (κοινός τόπος) και το οποίο σημάδεψε τη ρήξη, ας πούμε τη διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στη δεκαετία του '80 και τη δεκαετία του '90 στην Ιταλία. Τα χρόνια της δεκαετίας του '80 στην Ιταλία ήταν χρόνια καταστολής, κλεισίματος και απουσίας των κινημάτων. Στην αρχή της δεκαετίας του '90, με βάση τους φοιτητικούς αγώνες που γίνονταν στο πανεπιστήμιο, που ήταν και σημαντικοί και καινοτόμοι, αν έχετε υπόψη σας το κίνημα της Pantera¹, ξαναξεκίνησε μια θεωρητική επεξεργασία στην οποία συνέβαλε κυρίως αυτό το περιοδικό, το Luogo Comune. Το Derive

---

1. Pantera: Φοιτητικό κίνημα, που ξέσπασε τον Δεκέμβρη του 1990 σε Παλέρμιο και Ρώμη. Ένας πάνθηρας δραπετεύει από τσίρκο και κυκλοφορεί στους δρόμους. «Εμείς είμαστε ο πάνθηρας» γράφει η εξεγερμένη νεολαία με σπρέι και σχεδιάζει με stencil τα πατήματά του σε όλη τη Ρώμη. Μετά από 10 χρόνια στασιμότητας πάνω από 700 καταλήψεις σε όλη τη Ιταλία παραλύουν το πανεπιστήμιο για τρεις μήνες. Αφορμή ο νόμος Ruberti, ο οποίος στοχεύει στην ολοκληρωτική μεταρρύθμιση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ονομάζεται νόμος για την αυτονομία του πανεπιστημίου τόσο σε διοικητικό όσο και σε

Approdi δεν είναι παρά κληρονόμος αυτού του περιοδικού, το οποίο δημοσίευσε μόνο 4 τεύχη που ήταν όμως αρκετά για να σημαδέψουν αυτή τη ρήξη, αυτό το πέρασμα από το '80 στο '90. Σ' αυτό το χώρο θεωρητικού αναστοχασμού που συγκέντρωνε γύρω του πρόσωπα τα οποία είχαν συμμετάσχει στους αγώνες του '60 και του '70, κυρίως του '70, το Derive Approdi κατάφερε να φέρει σ' επαφή αυτόν τον πυρήνα θεωρίας και διανόησης με τις νέες εκφράσεις που ωρίμασαν κατά τη διάρκεια του '80 και εξελίχθηκαν στη δεκαετία του '90, με το χώρο δηλαδή των κοινωνικών κέντρων. Κατάφερε να επικοινωνήσει με τον περίγυρο αυτού του υπό διαμόρφωση χώρου, που διευρύνονταν ολοένα και περισσότερο, γινόταν όλο και πιο ανοιχτός, αν και όχι τόσο ομοιογενής. Οπότε, το περιοδικό κατάφερε να έχει μια αναφορά μαζική, ας πούμε σχετικά μαζική, μια επικοινωνία αναφορικά με το χώρο των νέων υποκειμένων, του νέου κοινωνικού ανταγωνισμού στην Ιταλία, ο οποίος δομούνταν γύρω από χώρους κοινωνικοποίησης και κοινωνικότητας, τα κοινωνικά κέντρα. Τα κοινωνικά κέντρα στην Ιταλία είναι ένα φαινόμενο πολύ δυνατό και συγκεκριμένο: είναι χώροι κατειλημμένοι, χώροι αυτοδιαχείρισης και πρακτικών αυτοοργανωμένης πολιτικής. Το πρόταγμα ήταν η σύνδεση ανάμεσα σ' έναν θεωρητικό πυρήνα, που είχε καταφέρει να επεξεργαστεί τον κοινωνικό μετασχηματισμό που παρατηρήθηκε κατά το πέρασμα από τη δεκαετία του '80 σ' αυτήν του '90, με την εμπειρία των νέων μορφών συνέντευξης που ήταν τα κοινωνικά κέντρα.

Αλλά, σαφώς, σ' αυτό το πανόραμα δεν υπήρχε μόνο το Derive Approdi, δημιουργήθηκαν πολλές άλλες πρωτοβουλίες θεωρητικού και πολιτισμικού στοχασμού. Η ιδιαιτερότητά του ήταν το γεγονός ότι προσπάθησε να ερμηνεύσει τους μετασχηματισμούς στην εργασία, να

οικονομικό επίπεδο. Ο νόμος προβλέπει αποδέσμευση του πανεπιστημίου από την κρατική παρέμβαση, είσοδο των εταιρειών στα πανεπιστήμια, αύξηση των διδασκτρων, μείωση των κρατικών πόρων για την παιδεία, σπάσιμο των πτυχίων σε τριετή και πενταετή φοίτηση. Για την ιστορία το κίνημα του πάνθηρα ηττήθηκε καθώς ο νόμος πέρασε, αλλά σηματοδότησε τη γέννηση του νέου ανταγωνιστικού υποκειμένου.

βάλει στο κέντρο του προβληματισμού του τις διαδικασίες μετασχηματισμού της εργασίας. Αυτό επέτρεψε σ' αυτή την ομάδα ατόμων, σε σχέση ακριβώς με τις αγωνιστικές πραγματικότητες, κυρίως νεανικές, να προβάλλει για πρώτη φορά με δυναμικό τρόπο ένα είδος πολιτικού προγράμματος γι' αυτά τα κινήματα, π.χ. διαδηλώσεις, αγώνες ή πρωτοβουλίες σαν τη χθεσινή, το May Day. Η μεγάλη συμμετοχή που παρατηρήθηκε χθες είναι απόρροια τουλάχιστον δέκα χρόνων θεωρητικού στοχασμού γύρω από τη θεματική της επισφαλούς εργασίας. Οπωσδήποτε, δεν ήταν μόνο το Derive Appropi, γιατί στην Ιταλία υπάρχει ένα αρχιπέλαγος από πρωτοβουλίες και συνδικάτα βάσης και άλλες ομάδες που κατάφεραν να δημιουργήσουν αυτό το αποτέλεσμα. Μπορούμε όμως να πούμε ότι το περιοδικό είχε μια μεγάλη συνεισφορά αναφορικά με τον θεωρητικό στοχασμό και την ανάλυση γύρω από τις διαδικασίες μετασχηματισμού της εργασίας. Και κατάφερε να προετοιμάσει σε μεγάλο βαθμό εκείνο που στη συνέχεια έγινε ένα πολιτικό πρόγραμμα γύρω από τη θεματική της επισφαλούς εργασίας, καθώς και μια σειρά αιτημάτων όπως το εισόδημα του πολίτη και άλλα σχετικά ζητήματα.

Ένα από τα θεμελιώδη αιτήματα του αυτόνομου εργατικού κινήματος τη δεκαετία του 70 στην Ιταλία ήταν αυτό του εγγυημένου μισθού. Πως συνδέεται το αίτημα αυτό με τις σημερινές διεκδικήσεις για εισόδημα του πολίτη;

Sergio Bianchi:

Το αίτημα για εγγυημένο μισθό ήταν ένα από τα αιτήματα των αγώνων της δεκαετίας του '70 με χαρακτήρα κυρίως εργατικό. Δηλαδή, στη δεκαετία του '70 η μορφή της εργασίας χαρακτηριζόταν από την εξαρτημένη εργασία, σταθερή και παραδοσιακή, όπου ο μισθός ήταν το μέτρο των πάντων. Και, κατά συνέπεια, η διεκδίκηση του μισθού συνέβαινε γιατί η σύνθεση της εργασίας αντικαθρέφτιζε κυρίως την κοινωνική σύνθεση της εξαρτημένης εργασίας. Μέσω των μετασχηματισμών που συνέβησαν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80 και του

’90, η εργασία τροποποιήθηκε: έγινε ελαστική και άυλη, με λίγα λόγια τροποποιήθηκε ριζικά. Το αίτημα για εισόδημα του πολίτη είναι πολύ διαφορετικό από αυτό του εγγυημένου μισθού γιατί δεν προϋποθέτει το καθεστώς της εξαρτημένης σχέσης με μια μορφή εργασίας για τη διεκδίκηση μισθού. Το εισόδημα του πολίτη επιζητά την εγγύηση να έχει ο πολίτης χρήματα και υπηρεσίες ανεξάρτητα από τη σχέση εργασίας του, και αυτό είναι το καινοτόμο στοιχείο που το διακρίνει από το αίτημα για τον εγγυημένο μισθό. Η εργασία μετασχηματίστηκε, η εργασία έγινε ελαστική και τροποποιήθηκε. Η ζωή αποτελείται από χρόνο εργασίας και μη εργασίας, αλλά και ο χρόνος της μη εργασίας είναι έμμεσα χρόνος εργασίας. Γι’ αυτό και η έννοια του εισοδήματος του πολίτη είναι κάτι αρκετά διαφορετικό από την έννοια του εγγυημένου μισθού (αίτημα των πιο ριζοσπαστών εργατών της δεκαετίας του ’70). Το εισόδημα του πολίτη είναι κάτι που προσαρμόστηκε στη διαδικασία ακριβώς του μετασχηματισμού της εργασίας. Είναι δύο διαφορετικά αιτήματα, γιατί η εργασία μετασχηματίστηκε, γι’ αυτό δεν είναι πια ο μισθός μέτρο της ζωής, αλλά γίνεται εισόδημα. Το εισόδημα δεν είναι μόνο χρηματική σχέση – διαφορετικά από το μισθό, περιλαμβάνει και την παροχή υπηρεσιών. Είναι εκείνες οι χρονικές ζώνες του περάσματος από την κατάσταση της εργασίας στην κατάσταση της ανεργίας. Γιατί, αν θέλουν να μας επιβάλουν την κατάσταση της ελαστικοποιημένης εργασίας που αλλάζει συνεχώς σαν κοινωνικό αμορτισέρ, είναι προτιμότερο το αίτημα ή ο στόχος του εισοδήματος του πολίτη, το οποίο μεταξύ άλλων δεν είναι απαραίτητο να περάσει διαμέσου της υποχρέωσης για παροχή εργασίας και άρα δεν είναι πια μόνο οι παραδοσιακοί εργάτες που μπορούν να καρπωθούν αυτού του κοινωνικού αμορτισέρ, αλλά είναι αδιάκριτα όλοι οι πολίτες, και γι’ αυτό το λόγο αποφασίστηκε να ονομαστεί εισόδημα του πολίτη και όχι μισθός.

Πως προσεγγίζεται ιστορικά το πρόταγμα της άρνησης της εργασίας και πως αυτό συνέβαλε στις διαδικασίες μετασχηματισμού της από τη μεριά της εξουσίας; Ποιες είναι οι αιχμές και οι στοχεύσεις που θέτουν συλλογικότητες όπως οι Chainworkers², που εστιάζουν και αναδεικνύουν τη δυναμική του precariato;

Sergio Bianchi:

Τίποτα δεν πέφτει από ψηλά, δηλαδή μια ενδεχόμενη νομοθετική λύση αυτού του προβλήματος είναι δυνατή μόνο μέσα από αγώνες και κινητοποιήσεις. Είναι σαφές πως η νομοθετική διαδικασία είναι πάντα απόρροια μιας νομικής διαμεσολάβησης, του συσχετισμού των δυνάμεων, της τάξης, που καθορίζονται ανάλογα με την ένταση των αγώνων. Δεν συμβαίνει κάτι επειδή κάποιος πεφωτισμένος λέει ναι, παραχωρούμε το εισόδημα του πολίτη.

Augusto Illuminati³:

Μερικές δυνάμεις δοκίμασαν να κάνουν τέτοιου είδους προτάσεις,

---

2. Chainworkers: Η μιλανέζικη αντιεξουσιαστική συλλογικότητα που από το 2001 οργανώνει το πρωτομαγιάτικο parade ενάντια στην επισφαλή ζωή. Δημιουργήθηκε το 1999 από εργαζόμενους σε αλυσίδες καταστημάτων που συναντήθηκαν στα κατειλημμένα κοινωνικά κέντρα της πόλης. Η πρώτη τους δράση ήταν ο αποκλεισμός του μεγαλύτερου εμπορικού κέντρου του Μιλάνου. Από τότε εντάχθηκαν στην ομάδα ριζοσπάστες οικολόγοι, χάκερς, καταληψίες, ακτιβιστές εργάτες των μίντια όλοι προσωρινοί, προκάριοι, άυλοι εργαζόμενοι του τριτογενή τομέα. Την πρωτομαγιά του 2001 λίγο πριν τις διαδηλώσεις στην Γένοβα σε συνεργασία με τα συνδικάτα βάσης cub οργανώνουν για πρώτη φορά το mayday parade στο οποίο με ευφάνταστο τρόπο αναπαριστούν τις νέες μορφές εργασίας. Στο πρώτο parade συμμετέχουν περίπου 5000 άτομα υπό τους ήχους που εκπέμπουν 10 μεταστραμμένες νταλίκες. Τα επόμενα χρόνια το πείραμα των chainworkers θα ριζώσει και κάθε χρόνο θα διπλασιάζεται ο αριθμός των διαδηλωτών φτάνοντας τους 120.000 την πρωτομαγιά του 2005 (<http://www.euromayday.org/>). Σήμερα με αφετηρία το πετυχημένο παράδειγμα των chainworkers έχει αναπτυχθεί ένα ευρωπαϊκό δίκτυο που σκέφτεται, αναλύει, συζητά και οργανώνει δράσεις ενάντια στην επισφαλή εργασία. Περισσότερες πληροφορίες στον δικτυακό τόπο των chainworkers: <http://www.chainworkers.org/>

3. Augusto Illuminati: Καθηγητής στο πανεπιστήμιο του Urbino συνεργάτης στα περιοδικά «luogo commune» «Derive Approdi» στην εφημερίδα «Il Manifesto» και έχει γράψει τα βιβλία «sociologia e classi sociali» (1967), «Del commune – cronache del general intellect» (2003), «Bandiere» (2003)

ακόμη και για λόγους δημαγωγίας και πολιτικής προπαγάνδας. Δεν κατέληξαν πουθενά, αλλά το πρόβλημα έχει ήδη τεθεί. Ακόμη και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, γιατί σε κάποιες χώρες όπως η Γαλλία, η Γερμανία, και με αφορμή διεκδικήσεις σχετικά με το ταμείο ανεργίας, έγιναν και προτάσεις για εισόδημα του πολίτη.

Sergio Bianchi:

Η αντίληψη της άρνησης της εργασίας, η οποία χαρακτήρισε με δυναμικό τρόπο τους ριζοσπαστικούς αγώνες της δεκαετίας του '70, ήταν μια αντίληψη που περιστρέφονταν γύρω από τις θεματικές της αλλοτριωμένης μορφής της εργασίας, γύρω από εκείνη η φιγούρα που ονομάζουμε εργάτη-μάζα, δηλαδή το υποκείμενο της αλυσίδας συναρμολόγησης.

Είναι σαφές ότι σήμερα η άρνηση της εργασίας επιφορτίζεται με κάτι απείρως μεγαλύτερο, γιατί δε βάζει υπό συζήτηση μόνο το πρόβλημα της μορφής της εργασίας, που είναι σχεδόν δουλική, αλλοτριωμένη, και αρκείται σ' αυτή την κριτική, αλλά ζητά την άρνηση της εργασίας, θέτει το πρόβλημα ακόμη και του νοήματος του τι παράγεις. Νομίζω πως το παγκόσμιο κίνημα βάζει στο κέντρο της κριτικής της εργασίας το πώς παράγεις, πότε παράγεις και γιατί παράγεις. Είναι ερωτήσεις από τις οποίες η άρνηση της εργασίας απέκτησε ένα εννοιολογικό φορτίο πολύ πιο ευρύ. Ξεκίνησε από μια μορφή, ας πούμε, ακατέργαστη, χονδροειδή, άρνησης της εργατικής κόπωσης μέσα σε μια σχέση καθαρά δουλοκτητική, επαναλαμβανόμενη και καταμερισμένη όπως ήταν η εργασία του εργάτη-μάζα. Μια εργασιακή σχέση της οποίας η μέγιστη έκφραση ήταν η αλυσίδα συναρμολόγησης. Γι' αυτό το λόγο και η κριτική της εργασίας σήμερα αποκτά μια πιο υψηλή δυναμική. Η κριτική της εργασίας σήμερα είναι μια κριτική στο νόημα του τι παράγεται. Τα κινήματα αυτά οπωσδήποτε επαναχρησιμοποιούν την αντίληψη της άρνησης της εργασίας, υποβάλλοντάς την όμως σε μια κριτική πολύ πιο ποιοτική.

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90, στην Ιταλία, αυτές οι ομάδες, τα κινήματα, μικρά κινήματα, πειραματίστηκαν πάνω σε πρακτικές αγώνα στο χώρο εργασίας, επειδή είχαν χτυπηθεί από το μετασηματισμό της εργασίας, η οποία ελαστικοποιήθηκε και έγινε επισφαλής

για όλους στην Ιταλία.

Τα νομοθετικά μέτρα που επικύρωσαν την ελαστικοποίηση είναι μέτρα που εγκαινιάστηκαν από την κεντρο-αριστερά, όπως το περίφημο πακέτο Tren κατά τη διακυβέρνηση της κεντρο-αριστεράς και τώρα ο νόμος Biaggi⁴.

Η πρώτη γραμμή, λοιπόν, αντίστασης αυτών των κινήματων ενάντια στην ελαστικοποίηση, είναι, για παράδειγμα, από τη μια η άρνηση των συμβάσεων ορισμένου χρόνου, των συμβάσεων έργου και όλων των μη εγγυημένων μορφών εργασίας, και από την άλλη το αίτημα για συμβάσεις αορίστου χρόνου.

Αυτές οι ομάδες άρχισαν σιγά-σιγά να αναπτύσσουν αγώνες και πειρα-

---

4α. Νόμος Dreu: Πρόκειται για τον νόμο 196 του 1997 που θεσμοθετεί τις άτυπες μορφές απασχόλησης. Η πιο σημαντική καινοτομία αφορά τη ρύθμιση της τυπικής απασχόλησης, η οποία καθορίζεται στις 40 εβδομαδιαίες ώρες χωρίς όμως ημερήσια όρια. Ουσιαστικά, πρόκειται για την απαρχή της ελαστικοποίησης του ωραρίου, καθώς παραβιάζεται το δικαίωμα στο οκτάωρο και την υπερωρία και νομιμοποιεί την επικοινωνία εργαζομένων. Για πρώτη φορά στην Ιταλία θεσμοθετούνται τα γραφεία εποικιακής εργαζομένων και καταργείται ο προηγούμενος νόμος που απαγόρευε την εργασία προς τρίτους. Οι νέες εργασιακές σχέσεις αφορούν τους εργαζόμενους που ήταν φοιτητές όταν πέρασε ο νόμος Ruberti για την αυτονομία των πανεπιστημίων.

4β. Νόμος Biaggi: Πρόκειται για νόμο του 2003, ο οποίος συμπληρώνει τον νόμο Dreu και ολοκληρώνει την εργασιακή μεταρρύθμιση. Ο νόμος ρυθμίζει τις άτυπες μορφές εργασίας, εισάγει καινούργιες και διευρύνει τις παλαιότερες. Πήρε τον όνομα του καθηγητή Biaggi ο οποίος ήταν ο πρώτος που τον εισήγαγε και που δολοφονήθηκε από τις νέες ερυθρές ταξιαρχίες το 2002. Ο νέος νόμος προβλέπει την διατήρηση της τριγωνικής σχέσης που εισήγαγε ο νόμος Dreu ανάμεσα στις δυο επιχειρήσεις και στον εργαζόμενο και γενικεύει τις συνθήκες που καθορίζουν την πραγμάτωση του νόμου. Βασικό σημείο του είναι το γεγονός πως η υπηρεσία που προσφέρονταν έως τότε από την αντίστοιχη υπηρεσία του ΟΑΕΔ μετασχηματίζεται τώρα σε ιδιωτική δραστηριότητα. Προβλέπει τη δημιουργία πρακτορείων εργασίας τα οποία διαμεσολαβούν για την αναζήτηση και επιλογή προσωπικού.

ματισμούς. Οι Chain Workers είναι έκφραση μιας μικρής ομάδας στο Μιλάνο, που επικέντρωσε την προσοχή της σε θεματικές όπως η μέγιστη ελαστικοποίηση της εργασίας, η οποία εκφράζεται στους εργασιακούς χώρους που οι ίδιοι αποκαλούν καθεδρικούς ναούς. Πρόκειται για τις μεγάλες αλυσίδες διανομής, τα σουπερμάρκετ, τα Mc Donald's, τις μεγάλες αλυσίδες διανομής οπτικοακουστικών κ.λπ., όπου υπάρχει μια μεγάλη εναλλαγή εργατικής δύναμης απόλυτα επισφαλούς. Άρχισαν λοιπόν να αγωνίζονται στοχεύοντας σε ένα υποκείμενο που χαρακτηρίζεται από υψηλή μόρφωση, αφού σε γενικές γραμμές έχει πάει σχολείο και διαθέτει πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το παραπάνω υποκείμενο ζει όμως μια κατάσταση μέγιστης ελαστικοποίησης της εργασίας, με τρίμηνες, δίμηνες ή μηνιαίες συμβάσεις, οπωσδήποτε μικρότερης διάρκειας του ενός έτους. Εργάζεται σε αυτές τις αλυσίδες όπου η εργασία είναι εντελώς αλλοτριωμένη, χωρίς να χρειάζεται ιδιαίτερα προσόντα, κακοπληρωμένη κ.λπ. Από αυτή την αφετηρία ξεκίνησαν κατά συνέπεια διάφοροι αγώνες. Η μεγάλη διορατικότητα, η μεγάλη ευφυΐα αυτών των συλλογικοτήτων ήταν ότι επικέντρωσαν στην Πρωτομαγιά, στη συνένωση/συνάθροιση αυτών των εμπειριών, προσπαθώντας να επανεπινοήσουν την Πρώτη του Μάη που είναι ημέρα γιορτής των εργαζομένων και η οποία είχε χάσει το νόημά της γιατί η ίδια η εργασία είχε αλλάξει.

Αυτό το πείραμα λοιπόν έγινε το Μάη του 2000, πριν από τη Γένοβα και σιγά-σιγά γινότανε όλο και μεγαλύτερο μέχρι τη χθεσινή διαδήλωση, η οποία δεν ήταν απλά μια ιταλική διαδήλωση. Εκτός από το Μιλάνο γίνανε διαδηλώσεις και στο Νότο, στο Παλέρμο, στη Νάπολη. Ακόμη περισσότερο ήταν μια διαδήλωση που τώρα πια κατάφερε να γίνει ευρωπαϊκή.

Augusto Illuminati:

Μιλάμε για μορφές ελαστικοποίησης, όπως συμβαίνουν στα Mc Donald's για παράδειγμα, χωρίς συμβόλαιο, με απολύσεις οποιαδήποτε στιγμή ή όπως συμβαίνει με την επινοικιαζόμενη εργασία, όπου δεν υπάρχει άμεση σχέση με το αφεντικό, αλλά πρόκειται για πρακτορεία που νοικιάζουν εργαζόμενους. Αυτό είναι το μισό του προβλήματος. Το άλλο μισό είναι οι μετανάστες εργάτες. Αυτές είναι οι δύο συνιστώσες

της νέας εργατικής δύναμης. Μεγάλο μέρος των εργατών μεταναστών είναι precari και παράνομοι. Όχι όλοι, ένα μέρος είναι κανονικό εργατικό δυναμικό στη μεταλλουργία. Στην Μπρέσια όλη η μεταλλουργία δουλεύει με Σενεγαλέζικη και Καμερουνέζικη δύναμη, το μεγαλύτερο μέρος βέβαια πηγαίνει στην επισφαλή εργασία. Να λοιπόν άλλο ένα κομβικό σημείο, η μετανάστευση.

Οι προκάριοι στην Ιταλία έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά με αυτά του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού, δηλαδή το μοντέλο είναι εκείνο της παράνομης εργασίας των μεταναστών. Τα δύο μοντέλα της επισφαλούς εργασίας είναι: η παράνομη μαύρη εργασία για τους μετανάστες και η εκπορνευμένη εργασία (η περιστασιακή παροχή, μια μέρα ναι-μια μέρα όχι). Και όχι πλέον τόσο η παραδοσιακή σχέση του εργοστασίου, εγγυημένη, πληρωμένη, με τη μεγάλη συγκέντρωση των εργατών και τις μεγάλες συλλογικότητες κ.λπ.

Sergio Bianchi:

Αυτό που έλεγε ο Augusto σχετικά με τα δύο υποκείμενα που συνθέτουν τη νέα φιγούρα του εργατικού δυναμικού είναι κεντρικό. Είναι κεντρικό όχι γιατί είναι ποσοτικά πλειοψηφικό, παρά το γεγονός ότι σταδιακά γίνεται, αλλά επειδή ποιοτικά η μορφή της εργασίας στηρίζεται πάνω σ' αυτή τη φιγούρα. Δηλαδή όλη η οργάνωση της εργασίας στηρίζεται κατά προτεραιότητα σ' αυτή τη φιγούρα, όπως ακριβώς είχε συμβεί στη δεκαετία του '70 όταν ο δικός μας χώρος θεωρητικής επεξεργασίας υποστήριζε πως πρωτοπορία ήταν η φιγούρα του εργάτη-μάζα, η οποία ποσοτικά δεν ήταν πλειοψηφική – ήταν όμως κεντρική μέσα στη μορφή της εργασίας. Αυτό σημαίνει ότι, αν εκείνη η φιγούρα κατάφερε να οργανωθεί, σαφέστατα θα έσπαγε εντελώς όλα τα πολιτικά παιχνίδια, θα πραγματοποιούσε άλματα από μια επαναστατική οπτική γωνία.

Κάτι άλλο σημαντικό, επιστρέφοντας στην αρχική ερώτηση: γιατί στη Γένοβα και γιατί στην Ιταλία;

Στην πραγματικότητα δεν θα μπορούσε να υπάρξει μια ευκαιρία όπως εκείνη της Γένοβας αν δεν είχε συμβεί εντωμεταξύ το Σιάτλ το '99. Αυτό είναι πασιφανές, αλλά ένα από τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά του ιταλικού κινήματος, της ιταλικής κατάστασης και των αγώνων

στην Ιταλία, διαφορετικά από τα άλλα κινήματα των άλλων χωρών, είναι κατά τη γνώμη μου το γεγονός ότι το διακρίνει μια πολύ σταθερή στάση γύρω από το ζήτημα της εργασίας. Σημαντικά κομμάτια του ιταλικού κινήματος παίρνουν πολύ σοβαρά υπόψη το ζήτημα της εργασίας, το ζήτημα των διαδικασιών μετασχηματισμού της εργασίας. Αυτό χαρακτηρίζει τα ιταλικά κινήματα, και τα κάνει μερικές φορές να είναι και κινήματα πολύ πρωτοποριακά όσον αφορά τις διαδικασίες αγώνα σχετικά με την παγκοσμιοποίηση, επειδή είναι κινήματα που στο εσωτερικό τους έχουν μια μεγάλη ικανότητα θεώρησης εκ των προτέρων γύρω από τις διαδικασίες του μετασχηματισμού της εργασίας.

Augusto Illuminati:

Ενώ, για παράδειγμα, κάποιες συνιστώσες του κινήματος όπως οι οικολόγοι, οι φεμινίστριες κ.λπ., πολύ δυναμικές στο Σιάτλ, είναι σχετικά λιγότερο ισχυρές/δυναμικές στην ιταλική πραγματικότητα.

Sergio Bianchi:

Το τελευταίο πράγμα που θα μπορούσε να λεχθεί είναι πως η ολότητα της παραπάνω ανάλυσης περιστρέφεται γύρω από το γεγονός ότι οι μετασχηματισμοί της εργασίας έχουν αναστατώσει εντελώς και κατά προτεραιότητα το ζήτημα του χρόνου. Ενώ ήμασταν συνηθισμένοι να φανταζόμαστε ότι τα άτομα ζούσαν ένα χρόνο που ήταν ο χρόνος εργασίας και μετά υπήρχε ο ελεύθερος χρόνος, η νέα μορφή οργάνωσης της εργασίας θέτει τα υποκείμενα σε μια κατάσταση όπου δεν υπάρχει πια διάκριση μεταξύ χρόνου εργασίας και χρόνου της ζωής του καθενός. Είναι ενσωματωμένος μέσα στη νέα μορφή οργάνωσης της εργασίας και γι' αυτό εργαζόμαστε όλοι, συνεχώς, ακόμη και όταν τυπικά δεν εργαζόμαστε ή δεν έχουμε προσληφθεί· οποιαδήποτε χειρονομία μας είναι μια χειρονομία εργασίας που συμβάλει στη διαδικασία της διευρυμένης κοινωνικής παραγωγής. Από εδώ γεννιούνται οι διάφορες θεωρήσεις πάνω στη βιοπολιτική, που εμείς δεν συμπαθούμε πολύ, ενώ η έννοια του πλήθους είναι κάτι πολύ πιο πολύπλοκο. Στην πραγματικότητα δεν είναι πολύπλοκο, έτσι ερμηνεύεται. Είναι μια μεγάλη συζήτηση, γιατί βάζει στο παιχνίδι το πρόβλημα της μορφής της πολιτικής οργάνωσης, άμεσα. Μπορούμε να πούμε ότι το θέμα του πλήθους είναι

αμφιλεγόμενο θεωρητικό θέμα στην Ιταλία και υπάρχουν διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις ανάλογα με το χώρο όπου αυτό τίθεται. Γνωρίζετε τον T. Negri που είναι ο κυριότερος θεωρητικός εκφραστής του εργατίστικου χώρου. Ο χώρος του Derive Approdi δεν είναι ένας οργανωμένος χώρος, δεν είναι μια πολιτική ομάδα, δεν είναι ένας χώρος πολιτικής οργάνωσης. Πρόκειται για ένα χώρο πολιτικού στοχασμού μεταξύ άλλων, πώς να πούμε, πολύ ασαφούς, πολύ ανοιχτού, πολύ αντιφατικού. Η έννοια όμως του πλήθους είναι κάτι διαφορετικό. Ο ίδιος ο Augusto και ο Paolo Virno έχουν συμβάλει στην επεξεργασία της, έχουν δουλέψει πάνω στην έννοια του πλήθους με μια τοποθέτηση, μια ανάγνωση, όχι ακριβώς ταυτόσημη με εκείνη του Negri, είναι ας πούμε μια θεωρητικο-ερμηνευτική παραλλαγή. (Δεν ξέρω αν γνωρίζετε το βιβλίο του Virno που ονομάζεται «Γραμματική του πλήθους», ο Virno εξάλλου έχει δημοσιεύσει άλλα πολύ πιο σημαντικά κείμενα γύρω από το θέμα. Θα σας δώσω το βιβλίο του «Σημείες» που δημοσιεύτηκε από εμάς, έχει δημοσιεύσει βέβαια αρκετά βιβλία σε έναν άλλο εκδοτικό οίκο που ονομάζεται «Manifesto libri», είναι ένας εκδοτικός οίκος συνδεδεμένος με την καθημερινή εφημερίδα «Il Manifesto» η οποία είναι η πιο σημαντική εφημερίδα της αριστεράς στην Ιταλία.)

Augusto Illuminati:

Ίσως θα πρέπει να υπογραμμιστεί κάτι σχετικά μ' αυτό που έλεγε πριν ο Sergio, ότι ο εργασιακός χρόνος και ο ελεύθερος χρόνος δεν είναι πια ευκρινώς διακεκριμένοι, κάτι που σημαίνει επιπλέον ότι είναι νεκροί οι θεσμοί του ελεύθερου χρόνου. Γιατί το μαζικό κόμμα και το συνδικάτο ήταν συνδεδεμένα με τη δομή του ελεύθερου χρόνου. Κατά συνέπεια, ο πολιτικός αγώνας είναι πολύ πιο δύσκολος, δεν υπάρχουν πια ισχυρές δομές όπως εκείνες της περιόδου του φορντισμού, οπότε όλες οι μορφές αγώνα, οι μορφές οργάνωσης είναι τόσο επισφαλείς όσο και οι μορφές εργασίας.

Μετά τη Γένοβα, ό,τι απέμεινε από το κίνημα, στη Φλωρεντία π.χ. έγιναν μεγάλες διαδηλώσεις. Τώρα όμως, αν κοιτάξει κανείς, όλα έχουν γίνει κομμάτια, δεν υπάρχει ένα σταθερό επίπεδο οργάνωσης. Δηλαδή, δυστυχώς, η ελαστικότητα δεν είναι κάτι καλό, έτσι είναι, δεν υπάρχει όμως εναλλακτική λύση. Από την άλλη βέβαια η πολιτική ελαστικό-

τητα όπως και οι διαδηλώσεις/διαμαρτυρίες πηγαίνουν κατά κύματα – ανεβαίνουν και κατεβαίνουν.

Ενάντια σε ποιόν αγωνίζονται οι precari; Μήπως τα αιτήματα που προβάλλουν μπορούν να πάρουν τη μορφή ρεφορμιστικών διεκδικήσεων;

Sergio Bianchi:

Είναι κάπως πολύπλοκες ερωτήσεις. Ωστόσο, αγώνες πολύ ριζοσπαστικοί και επαναστατικοί μπορεί να έχουν μια θεσμική αναφορά με κάποια περιθώρια διαπραγμάτευσης. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα μια σοσιαλδημοκρατική διαμεσολάβηση, αλλά εξαρτάται από το πολιτικο-οικονομικό θεσμικό πλαίσιο που διευθετεί την πολιτικο-νομοθετική διαμεσολάβηση. Από αυτή τη σχέση γεννιέται αυτό που ονομάζεται ρεφορμισμός, μεταρρυθμίσεις από τις οποίες το κίνημα θα μπορούσε και να επωφεληθεί για να κερδίσει κάποιους χώρους, κάποιες θέσεις κ.λπ. Εκεί όπου δεν υπάρχουν αυτές οι συνθήκες και η θεσμική, νομική και οικονομική κατάσταση, όπως και η παρούσα κρίση σε διεθνές επίπεδο, καθίσταται σχεδόν απίθανη η πραγμάτωση σοσιαλδημοκρατικών λύσεων, ικανών να διαμεσολαβήσουν τις θέσεις του παγκόσμιου κινήματος. Είναι αναγκαίο να δούμε ποια είναι η επιρροή αυτού του κινήματος, πόσο δυνατό είναι, πόσο καταφέρνει να κεφαλαιοποιήσει, να συσσωρεύσει με όρους μεταρρυθμιστικών (ρεφορμιστικών) ευκαιριών και κατά πόσο προχωρά από την άλλη, στο δρόμο του για τον κοινωνικό μετασχηματισμό που είναι όμως συνδεδεμένος σε μια προοπτική που παίρνει υπόψη το κύριο σύνθημα του κινήματος πως ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός, άρα και με μια δόση ρεαλισμού σε σχέση με τη διαμορφωμένη κατάσταση.

Γύρω από αυτή τη συζήτηση για τις μορφές οργάνωσης είναι όλα ανοιχτά, δηλαδή δεν νομίζω πως έχει λυθεί το πρόβλημα της μορφής της οργάνωσης, αφού αυτό το πρόβλημα εμπλέκει ολόκληρο το κίνημα σε γενικευμένο επίπεδο. Είναι ανάγκη να πούμε, με βάση τις προσφερόμενες δυνατότητες εργαλείων όπως το internet και η κυκλοφορία της επικοινωνίας, ότι το κίνημα είναι σε θέση να αναπτύξει πολύ ευ-

ρείες θεματικές. Εξάλλου αυτό λέει σχετικά με το θέμα και ο Negri, κάνοντας διάφορες προτάσεις. Ο Negri είναι σίγουρα θεμελιώδες μέρος στην επεξεργασία αυτού του είδους των προβλημάτων, υπό την έννοια ότι προσπαθεί να προτείνει οργανωτικές λύσεις, το διακινδυνεύει. Αυτό το οποίο τον απασχολεί, και απασχολεί όλους μας, είναι η κατανόηση του τι δεν πάει καλά, του τι δεν είναι πια κατάλληλο, τι έχει φθαρεί από τον καιρό και υλικά, υλιστικά δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα των γεγονότων. Ο μετασχηματισμός έχει φύγει τόσο μπροστά που μεγάλο μέρος από την εργατική εργαλειοθήκη, σχετικά με την οργάνωση, είναι εντελώς άχρηστο. Υπάρχει ανάγκη, λοιπόν, να επινοήσουμε σχεδόν τα πάντα από την αρχή. Επιστρέφοντας όμως στην πρώτη ερώτηση, δηλαδή ενάντια σε ποιον αγωνίζονται οι precari, η απάντηση είναι ενάντια στους θεσμούς, δηλαδή διεκδικούν πράγματα από τους θεσμούς, από τις εταιρείες. Αυτό είναι κάτι που συνηθίζεται, δεν είναι όπως στο Μπαγκλαντές ή τις ΗΠΑ, καθώς το όλο ζήτημα της οργάνωσης της εργασίας καθορίζεται από το νόμο. Η επισφαλής εργασία (precarieta) δεν είναι απλά μαύρη εργασία, το μεγαλύτερο μέρος της προσδιορίζεται από νόμους που καθορίζουν το τι είναι επισφαλής εργασία. Οι αγώνες ενάντια σ' αυτούς τους νόμους είναι αναγκαστικά πολιτικοί, γιατί θέλουν να τροποποιήσουν για παράδειγμα το νόμο Biaggi ή άλλους αντίστοιχους που καθορίζουν την επισφαλής εργασία, δεν είναι όμως αποκλειστικά συνδικαλιστικοί. Η επισφαλής εργασία δεν είναι Φαρ Ουέστ, είναι κάτι το απόλυτα καθορισμένο από νόμους που οριοθετούν την εργασία ορισμένου χρόνου, την επινοικιαζόμενη, προσωρινή εργασία. Πρόκειται για 20 ή 30 επίσημες και νόμιμες κατηγορίες εργασίας, διαφορετικές από την υπαλληλική/εξαρτημένη εργασία που χαρακτηρίζεται από σύνταξη, ασφάλιση κ.λπ. Ο αγώνας λοιπόν αφορά όλες αυτές τις νόμιμες κατηγορίες, είναι ενάντια σε νόμους που πρέπει να αλλάξουν και αποκτά άμεσα έναν πολιτικό χαρακτήρα. Στις μεγάλες εταιρείες όπως η FIAT δεν παρατηρείται επισφαλής εργασία. Είναι οι υπηρεσίες δημόσιου χαρακτήρα που τη χρησιμοποιούν, όπως για παράδειγμα η TELECOM, οι μεγάλες αλυσίδες διανομής όπως τα McDonald's κ.λπ., η FIAT όμως όχι. Στη FIAT γίνονται παραδοσιακοί συνδικαλιστικοί αγώνες, δεν υπάρχει επισφαλής εργασία, εκεί υπάρχει η αποκεντρωμένη εργασία, υπάρχει η

τάση οι εταιρίες να «μεταναστεύουν». Τα συνδικάτα στην Ιταλία είναι παρόντα στις μεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις, ενώ όπου υπάρχει επισημής εργασία η συνδικαλιστική οργάνωση δεν λειτουργεί. Συχνά δεν είναι καν ορατή η άλλη πλευρά, π.χ. στην επινοικιαζόμενη εργασία ποιος είναι το αφεντικό; Είναι το πρακτορείο που νοίκιασε τους εργαζόμενους; Υπάρχουν πολλά πολιτικά αιτήματα αλλαγής των νόμων, για παράδειγμα κατάργησης των συμβάσεων ορισμένου χρόνου ή επέκτασης της διάρκειάς τους. Όλες οι μεγάλες εταιρίες δημοσίου χαρακτήρα κάνουν εννιάμηνες συμβάσεις, διότι αν γίνουν ετήσιες θα πρέπει να μετατραπούν σε σταθερές και αορίστου χρόνου. Έτσι πολλοί αγώνες, από τα «call centers», το ραδιόφωνο, την τηλεόραση κ.λπ., γίνονται για την καθιέρωση ετήσιων συμβάσεων, μπαίνουν υπό συζήτηση οι ίδιες οι μορφές των νομικών πλαισίων. Αυτού του είδους π.χ. είναι οι αγώνες ενάντια στην οδηγία Μπολκενστάιν. Πρόκειται για μια ευρωπαϊκή οδηγία που επιτρέπει σε όποιον εγκαθιστά, για παράδειγμα, μια ρουμάνικη εταιρεία στην Ιταλία να εφαρμόζει στους χώρους δικαιοδοσίας της τους ρουμάνικους νόμους, οι οποίοι σαφώς και παρέχουν λιγότερες εγγυήσεις από τους αντίστοιχους της Ιταλίας ή της Γαλλίας. Είναι μια προσπάθεια άρσης των επιπέδων νομικής προστασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Εξάλλου, σε ένα «call center» στην Ιταλία θα έρθει να εργαστεί ένας ρουμάνος, κάποιος από την Ανατολική Ευρώπη και όχι βέβαια ένας εγγλέζος.

Ποια είναι η σχέση αυτής της νέας υποκειμενικότητας (του precario) με το προγενέστερο κίνημα; Αυτά τα νέα κοινωνικά υποκείμενα έρχονται από το πουθενά και απλά συνδέονται με τα απομεινάρια του κινήματος ή υπήρχαν σχέσεις με τα κοινωνικά κέντρα όπου και διαμορφώθηκαν πολιτικά;

Sergio Bianchi:

Πιστεύω πως πρόκειται για μια διαδικασία βραδείας κνοφορίας. Αυτό το υποκείμενο σιγά-σιγά αρχίζει να γίνεται κεντρικό, κυρίως ως αποτέλεσμα της διαδικασίας μετασχηματισμού της εργασίας, η οποία καθόρισε με τη σειρά της το τι θα είναι κεντρικό στη μορφή οργάνωσης της

παραγωγής. Αυτά λοιπόν ήταν υποκείμενα που ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '90 είχαν αυτό το χαρακτήρα, μόνο που βρίσκονταν στη σκιά, ήταν πολύ μειοψηφικά. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 η ανάδυση της επισφαλούς εργασίας, εξαιτίας δυναμικών που δεν ήταν μόνο νομοθετικές –αν και αυτές (οι νομοθετικές) επικύρωναν αυτή τη διαδικασία μετασχηματισμού της οποίας όμως έπονταν, την όριζαν με νόμους, την επισημοποιούσαν κ.λπ.– οδήγησε το συνδικάτο και τις παραδοσιακές μορφές οργάνωσης της εργασίας, που στηρίζονταν σε μορφές εξαρτημένης και εγγυημένης εργασίας, σε πολύ σοβαρή κρίση εξαιτίας του γεγονότος ότι δεν μπορούσαν να εκπροσωπήσουν τα συμφέροντα των νέων υποκειμένων, τα οποία δεν μπορούσαν να οργανωθούν σύμφωνα με τους παραδοσιακούς κανόνες του κλασικού συνδικαλισμού του εργατικού κινήματος. Αυτό το νέο υποκείμενο, λοιπόν, αναπτύχθηκε υπερβολικά και γίνεται με ραγδαίους ρυθμούς όλο και πιο ευρύ. Κατά τη γνώμη μου, η χθεσινή διαδήλωση αποδεικνύει ότι αυτό το νέο υποκείμενο έχει πια καθιερωθεί, είναι μια πραγματικότητα που κανείς δεν μπορεί τώρα πια να αμφισβητήσει. Η αριστερά δεν μπορεί πια να αρνηθεί ότι υπάρχει αυτό το είδος προβλήματος. Η ρεφορμιστική αριστερά, η επίσημη αριστερά, το παραδοσιακό εργατικό κίνημα δεν μπορούν να αρνηθούν πια την ύπαρξη αυτού του προβλήματος. Το ζητούμενο βρίσκεται βέβαια στην επινόηση τρόπων/εργαλείων οργάνωσης. Αυτό το νέο υποκείμενο, όμως, ή θα βρει στο εσωτερικό του τις κατάλληλες μορφές αυτοοργάνωσης ή είναι μάλλον απίθανο να προσφερθούν οργανωτικές λύσεις από τις παραδοσιακές μορφές του συνδικάτου και από την αριστερά του εργατικού κινήματος. Η όλη διαδικασία είναι πολύ ενδιαφέρουσα και πολύπλοκη. Πρόκειται για μια διαδικασία πολιτικής αυτοοργάνωσης, και ακριβώς μέσα από αυτήν ανακτάται και πάλι σε όλη την Ιταλία η διαδρομή των δεκαετιών του '80 και του '90, όπου το ζήτημα της αυτοοργάνωσης των υποκειμένων είναι κεντρικό, καθώς δεν υπάρχει καμία εξωτερική πρόταση που να μπορεί να συντελέσει στην οργάνωση αυτών των υποκειμένων. Αυτοί πρέπει να βρουν, από μόνοι τους, μέσα στην ιδιαιτερότητά τους τις μορφές αυτοοργάνωσης.

Ποιες είναι οι επικοινωνιακές τακτικές αυτού του νέου κινήματος;

Sergio Bianchi:

Δεν υπάρχει μόνο μία τακτική. Υπάρχουν πειραματισμοί, αγώνες και αυτό που είναι σημαντικό είναι η ικανότητα επικοινωνίας μεταξύ τους. Επικοινωνία της διάθεσης, της δημιουργικότητας και των τακτικών που διαμορφώνονται κατά καιρούς και καταφέρνουν να κοινωνικοποιηθούν και να γίνουν κοινή κληρονομιά. Αυτό που είναι σπάνιο και εξαιρετικό σε αυτό το κίνημα είναι πως για πρώτη φορά έχει τη δυνατότητα μετάδοσης σε πραγματικό χρόνο, μια εμπειρία που διαδραματίζεται σε οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη μπορεί να κοινωνικοποιηθεί οπουδήποτε. Ήταν λοιπόν στοιχείο στρατηγικής σημασίας η ικανότητα επικοινωνίας κατά τις διάφορες διεκδικήσεις. Η τακτική συνίσταται στον πειραματισμό των μορφών αγώνα. Αυτό όμως που είναι εξαιρετικό για το κίνημα είναι η ταχύτητα με την οποία καταφέραμε να κοινοποιήσουμε τις καλύτερες τακτικές των παραπάνω εμπειριών. Κάτι άλλο πολύ σημαντικό είναι η δυνατότητα κάθε κινήματος να καθορίζει, σύμφωνα με την κατάσταση στην οποία βρίσκεται, τους δικούς του ρυθμούς ανάπτυξης, δεν υπάρχει τίποτα που να αναπτύσσεται ομοιογενώς. Είναι ένα κίνημα που σέβεται πολύ τις διαφορές, τις ιδιαιτερότητες, και η συζήτηση παίρνει σοβαρά υπόψη αυτή τη διαστρωμάτωση. Είναι σαφές βέβαια ότι σε κάποιες πιο ακραίες καταστάσεις, όπως για παράδειγμα το ζήτημα του πολέμου στο Ιράκ, το κίνημα επέδειξε μια κάποια ανεπάρκεια, δηλαδή δεν κατάφερε να σταματήσει τον πόλεμο. Κατάφερε όμως να κυκλοφορήσει όλη τη φαντασία της τακτικής που μπόρεσε να δημιουργήσει γύρω από την προσπάθειά του να εμποδίσει τον πόλεμο. Είναι ένα παράδειγμα για το πώς τα εργαλεία επικοινωνίας που δημιουργήθηκαν, αυτοδημιουργήθηκαν από το κίνημα, επιτρέπουν τη μεγάλη διάδοση και κυκλοφορία των μορφών αγώνα και της δημιουργικότητας που το κίνημα επινοεί αυτές τις μέρες.

Augusto Illuminati:

Παρόλα αυτά, υπάρχει ένα μέρος του κινήματος –εμφανίστηκε αυτή τη χρονιά– ένα κομμάτι καθολικών όπως και της Κομμουνιστικής Επανάδρουσης, που αρνείται για λόγους αρχής κάθε μορφή βίαιης τακτικής.

Αυτός είναι ένας μεγάλος διαχωρισμός. Για τους καθολικούς πρόκειται για λόγους αρχής, για την Επανάδρυση πρόκειται για απόφαση πολιτική, δεν θέλουν δηλαδή να κατηγορηθούν ότι είναι βίαιοι ή ότι προωθούν, εξωθούν στη βία. Είναι λοιπόν κάτι πολύ βαρύ, γιατί εγώ μπορέι να σεβαστώ τους καθολικούς, όχι όμως την πολιτική της Επανάδρυσης. Οι καθολικοί είναι καλόπιστοι, είναι πεπεισμένοι, πάνε 2000 χρόνια που λένε αυτά τα πράγματα, δεν χρησιμοποιούν βίαια μέσα για λόγους αρχής, ενώ η Επανάδρυση όχι. Ήταν υπέρ του αγώνα των Κούρδων, στην Ιταλία όμως όχι, όλα καλά. Είναι πολύ υπέρ της τακτικής, είναι λίγο ομορτωτιστές. Οι «disobedienti» για παράδειγμα τα σπάσανε βίαια, υπερβολικά βίαια με την Κομμουνιστική Επανάδρυση. Υπήρξε ολοκληρωτική διάσταση, πλακωθήκανε στο ξύλο.

Κατά τη δεκαετία του 80, μετά τη μεγάλη καταστολή που υπέστη το κίνημα ποινικοποιήθηκε στις συνειδήσεις της ιταλικής κοινωνίας. Κάποια κομμάτια του κινήματος όπως π.χ. οι Tutte Bianche [=Λευκές Φόρμες] επιχείρησαν να επεξεργαστούν τακτικές και μορφές δράσεις όπως το μιντιακό αντάρτικο που να τους καταστήσουν ξανά ορατούς. Ποια είναι τα όρια αυτής της συνδιαλλαγής; Πως επιλεγείς να χρησιμοποιεί τα καθεστωτικά μίντια από τη στιγμή που διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην αναπαραγωγή του συστήματος;

Augusto Illuminati:

Πράγματι οι «Tutte Bianche» [Λευκές Φόρμες] κατά κάποιον τρόπο κάνουν έτσι, φωτογραφίζονται, κινούνται παρουσία τηλεόρασης, διαχειρίζονται ακόμη και το internet, ανεβάζουν αυτή την παράσταση, παίζουν αυτό το παιχνίδι. Αυτή είναι η μια πλευρά του ζητήματος. Πιο γενικά όμως, με τη Γένοβα ξανάγινε ορατό το κίνημα που καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του '80 και του '90 είχε ποινικοποιηθεί. Δεν είναι βέβαια το ίδιο ακριβώς κίνημα, είναι μια άλλη γενιά. Από αυτούς που ποινικοποιήθηκαν το '70 κάποιοι είναι ακόμη στη φυλακή, άλλοι έχουν αποφυλακιστεί και κάποιοι άλλοι έχουν φύγει, αλλά αυτοί εδώ είναι σε μεγάλο μέρος καινούριοι, υπάρχει διαφορά ηλικίας, χάσμα γενεών, είναι δύο διαφορετικές γενιές. Υπάρχει όμως θεματική σύνδε-

ση, ας πούμε από τον εργάτη-μάζα στον precario, υπάρχει μια ιδεώδης γραμμή συνέχειας.

Πάνω από όλα, πρέπει να πούμε ότι ο κόσμος επέστρεψε στους δρόμους και τις πλατείες μετά από πολλά χρόνια αποκλεισμού – χωρίς καν να υπάρχει απαγόρευση του διαδηλώνειν, ο κόσμος δεν κατέβαινε στους δρόμους, κλεινόταν στο ιδιωτικό. Υπήρξε λοιπόν μια επιστροφή, ενάντια στην ποινικοποίηση και τον ατομικισμό που επικρατούσε στη δεκαετία του '80. Ήταν βέβαια και ένα είδος αυτοκαταστολής, γιατί η καταστολή της δεκαετίας του '70 χτύπησε όλους όσοι αντιστέκονταν. Υπήρξε η τρομοκρατία και με τη δικαιολογία της τρομοκρατίας κατέληξαν όλοι φοβισμένοι. Στην Ιταλία, η τρομοκρατία κατέστρεψε το κίνημα που στη συνέχεια καταστράφηκε από την αστυνομική καταστολή. Πάνω απ' όλα, κατέστρεψε το κίνημα γιατί το κατέστησε βουβό, σιωπηλό, κανείς δεν είχε το κουράγιο να κατέβει στο δρόμο, στην πλατεία, να μιλήσει, να σκεφτεί. Γι' αυτό είναι πολύ σημαντικό αυτό που συνέβη στο τέλος της δεκαετίας του '90, με τη Γένοβα, ακόμη κι αν αυτή τη στιγμή το κίνημα είναι πολύ ήρεμο, υπάρχει-δεν υπάρχει. Ξαναπήρε το λόγο, αυτό ναι, επέστρεψε στους δρόμους, και όχι μόνο στην Ιταλία. Ναι, ο πόλεμος έγινε, αλλά είναι τεράστια η διαφορά, εντελώς διαφορετικό το επίπεδο μεταξύ της δύναμης αυτών που μπορούν να κάνουν έναν πόλεμο και της δύναμης αυτών που μπορούν να διαδηλώνουν. Τι προκύπτει λοιπόν από αυτό, ότι π.χ. όλες οι κυβερνήσεις που υποστήριξαν τον πόλεμο έχουν αποδυναμωθεί, όπως η κυβέρνηση Μπερλουσκόνι. Η κυβέρνηση Μπερλουσκόνι έχει αποδυναμωθεί πολύ, παρά τη συμβολική συμμετοχή, συμβολική υπό την έννοια ότι οι ιταλικές δυνάμεις βρίσκονται κλεισμένες σε ένα στρατόπεδο της Νασιρίγια και δεν βγαίνουν ποτέ, δεν συμμετέχουν στις μάχες, συμμετέχουν ηθικά, συμβολικά. Αυτές ακριβώς τις μέρες η κυβέρνηση Μπερλουσκόνι πληρώνει πολύ ακριβά αυτή τη συμμετοχή εξαιτίας αυτού του ατυχήματος με τους αμερικάνους που σκότωσαν τον πράκτορα των ιταλικών μυστικών υπηρεσιών.

Sergio Bianchi:

Όλα καλά, η ερώτηση όμως είναι πώς πηγαίνουν τα πράγματα σε σχέ-

ση με τα media εδώ στην Ιταλία, γιατί στην Ελλάδα δεν τα καταφέρνουν, πηγαίνουν πολύ άσχημα. Πώς λοιπόν είναι εδώ αυτή τη στιγμή η κατάσταση στην Ιταλία, αφού γνωρίζεις ότι ο αγώνας με αυτούς είναι χαμένος εκ των προτέρων, ξέρεις ότι όταν μπλέκεις με αυτούς σε γαμάνε και ότι πρόκειται για ένα βρώμικο παιχνίδι. Πώς λειτουργεί και πώς καταφέρνει το ιταλικό κίνημα να αναπτύσσει κάποιους προβληματισμούς πάνω σε αυτό.

Augusto Illuminati:

Πάνω απ' όλα δεν θα το κάνουμε πρόβλημα, δεν είναι ένα πρόβλημα, είναι ένα βρώμικο παιχνίδι, δεν είναι σημαντικό.

Υπάρχει ένα ζήτημα πολύ ενδιαφέρον που δεν αφορά στην επανάσταση, δεν αφορά στο precariato, αλλά αφορά κυρίως στην κοινοβουλευτική πολιτική. Ο Μπερλουσκόνι ελέγχει όλα τα ιταλικά κανάλια, τα δικά του και τα δημόσια, και όμως έχασε την εκλογική του πλειοψηφία. Η τηλεόραση δηλαδή δεν είναι τόσο σημαντική. Αυτό βέβαια αναφορικά με άλλες καταστάσεις, δεν σημαίνει τίποτα, γιατί αφορά μονάχα τις κοινοβουλευτικές πολιτικές ισορροπίες, υποδηλώνει όμως ότι ο αγώνας με τα media δεν είναι απαραίτητα αρνητικός. Οπωσδήποτε όλες οι αξίες που μεταδίδονται από την TV είναι οι αξίες των DS, [Δημοκρατικών της Αριστεράς], των καθολικών και όχι βέβαια αυτές των precari, όμως επιτέλους δεν είναι τόσο παντοδύναμος ο κόσμος των media όσο φαίνεται. Θα μπορούσε κάποιος να ασχοληθεί χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα, χωρίς πολλές δυσκολίες, δεν είναι μονάχα ένα καταστασιακό παιχνίδι, ας πούμε παρέμβασης, δεν είναι μονάχα αυτό, μπορούν να περάσουν πληροφορίες.

Και κάτι άλλο ακόμη: ποιος διοικεί σήμερα τα media, ποια είναι σήμερα τα ιταλικά media, στα χέρια ποιανού είναι; Σε γενικές γραμμές είναι όλο εκείνο το κομμάτι που βγήκε από το κίνημα του '68 και προσέγγισε την δεξιά. Το '68 υπήρξε ένα κίνημα πολύ ευρύ αλλά και πολύ μικροαστικό, με ένα μεγάλο μέρος του να προσχωρεί σε συντηρητικές θέσεις όπως συνέβη σε όλο τον κόσμο. Στην Ιταλία μεγάλο μέρος του τομέα των media βρίσκεται στα χέρια αυτών των δυνάμεων. Θα έλεγε κανείς πως η ιταλική άρχουσα τάξη δεν κατάφερε ποτέ να οργανώσει τα media από μόνη της, γι' αυτό και υπάρχει μεγάλη ευκολία από μέ-

ρους των νέων κινημάτων να χρησιμοποιούν τα media. Μετά υπάρχουν κάποιοι που περνάνε στη δεξιά, δηλ. πηγαίνουν με το μέρος της εξουσίας, είναι σαφές. Στην Ιταλία το φαινόμενο αυτό ήταν πιο έντονο απ' ό,τι στη Γαλλία που είχαν βέβαια τον Ντεμπρέ ή στην Γερμανία με τα στελέχη του '68, τον Φίσερ και τον Κον Μπεντίτ. Στην Ιταλία υπήρξε πολύ έντονη η ικανότητα χρησιμοποίησης των media και προσχώρησης στον αντιδραστικό χώρο. Πολλοί βέβαια μπορεί να γίνουν αντιδραστικοί, είναι μια παλιά παράδοση της ευρωπαϊκής αριστεράς, παρόλα αυτά εγώ δεν θα ανησυχούσα ιδιαίτερα. Είναι σημαντικό για το κίνημα στην Ιταλία το πού μπορεί να στηρίζεται αναφορικά με τα media. Το κίνημα στην Ιταλία έχει το "Indymedia", την καθημερινή εφημερίδα "Il Manifesto" (μια καθημερινή εφημερίδα όπου μπορεί κανείς να εκφράσει τις θέσεις του), μερικούς εκδοτικούς οίκους, κάποιες δομές όπως πρακτορεία τύπου κ.λπ., έχει επίσης πολλούς ραδιοφωνικούς σταθμούς, μια μεγάλη παράδοση ραδιοφωνικών σταθμών από το '77, τα κοινωνικά κέντρα και μια μεγάλη παρουσία στο internet. Είναι βέβαια δομές κάπως στο περιθώριο, αλλά ικανές να προωθήσουν την επικοινωνία και στο μέλλον ενδέχεται να έχουν κάποια βαρύτητα. Έτσι, κάθε φορά που π.χ. ο Luca Casarini ανοίγει το στόμα του, ακόμη και για να πει ανοησίες, η είδηση δημοσιεύεται σε όλες τις εφημερίδες, όλοι μιλάνε γι' αυτό άσχετα με το αν η είδηση αφορά κάτι καλό ή κάτι κακό, πρόκειται για κάτι θετικό, σημαίνει πως οι θέσεις κοινοποιούνται παρά τις παραποιήσεις και το φιλτράρισμα. Αυτά που λέει κατά κάποιο τρόπο περνάνε, δεν υπάρχει δηλαδή παρανομία, δεν υπάρχει καταστολή αυτής της επικοινωνίας.

Sergio Bianchi:

Άμεση καταστολή δεν υπάρχει, θα πρέπει όμως να επισημάνουμε Augusto ότι το ιταλικό κίνημα, διαφορετικά από άλλα κινήματα κράτησε από το '68 μέχρι το '77 και ένα από τα χαρακτηριστικά στοιχεία του '77 είναι το ότι κατάφερε να εκφράσει πολλά σε επίπεδο επικοινωνίας. Το '77, όταν ξέσπασε το κίνημα, η επονομαζόμενη άκρα αριστερά διέθετε τρεις καθημερινές εφημερίδες και χωρίς να θέλω να υπερβάλω υπήρχαν πολλές δεκάδες ραδιοφωνικών σταθμών, πολλά θεωρητικά και όχι μόνο περιοδικά του κινήματος, υπήρχε μεγάλη θεωρητική και

δημιουργική παραγωγή. Είχαμε τους μισούς από τους τροβαδούρους που τραγουδούσαν θέματα του κινήματος, υπήρχε το θέατρο, υπήρχε ο κινηματογράφος που επεξεργάζονταν και προωθούσε τις θεματικές του κινήματος, εντελώς διαφορετικά και διακριτά από τον κινηματογράφο του PCI (ΚΚΙ) και κάτω, ο εξωκοινοβουλευτικός κινηματογράφος. Θέλω να πω, πως από πολιτισμικής άποψης υπήρχε μια τεράστια δύναμη. Υπήρξε μεγάλη καταστολή, βάλανε φυλακή περισσότερους από 10.000 ανθρώπους, τσάκισαν ένα μεγάλο μέρος του κινήματος, από τις τρεις εφημερίδες έμεινε μόνο μία.

Augusto Illuminati:

Μείνανε δύο εφημερίδες, υπάρχει και η “Liberazione” που είναι μια εφημερίδα της άκρας αριστεράς και πουλά 15.000 – 20.000 φύλλα.

Sergio Bianchi:

Θέλω ακόμη να πω, ότι σε εκείνα τα σκοτεινά χρόνια κάτι άντεξε, δεν κατάφεραν να σαρώσουν τα πάντα, ήταν τρομερό αλλά κάτι άντεξε. Το ζητούμενο όμως είναι η μεγάλη ικανότητα του κινήματος να αντέξει παρά την ιδιαίτερα δύσκολη κατάσταση στην οποία περιήλθε με την επονομαζόμενη τρομοκρατία, που ήταν μια πολύ σοβαρή υπόθεση για την Ιταλία καθώς ενεπλάκησαν χιλιάδες άνθρωποι και η καταστολή ήταν εξαιρετικά βίαιη.

Η δεκαετία του '80 πέρασε. Κατά τη δεκαετία του '90 έγινε μια μεγάλη προσπάθεια εξεύρεσης λύσης γύρω από την υπόθεση της επικοινωνίας, υπήρξε ένας αναστοχασμός, γιατί επί παραδείγματι αναφέρεται συνέχεια η εμπειρία των “Tutte bianche” που έχει εξαντληθεί εντελώς, μια ιστορία που δεν υπάρχει πια. Έδρασαν για αρκετά χρόνια και δημιούργησαν τους “disobbedienti” που με τη σειρά τους δεν υπάρχουν πια, ούτε καν κατονομάζονται, έλαβε τέλος αυτή η εμπειρία. Υπάρχει μια δυνατή οργάνωση, είναι ένας πολιτικός χώρος, η ευφυΐα όμως... Όλα γεννήθηκαν από το πώς έθεσαν το πρόβλημα της επανοικειοποίησης των μέσων επικοινωνίας, δηλαδή οι “Tutte bianche” και οι “Disobbedienti” οικειοποιήθηκαν τον ακτιβισμό τύπου Greenpeace, κρεμιόντουσαν με σχοινιά κ.λπ. Το δεύτερο σημείο που επέλεξαν για την καταξίωσή τους ήταν ο αποκλεισμός οποιασδήποτε μορφής βίαι-

ου αγώνα. Ήταν ευφύες το να πουν, εμείς πηγαίνουμε για σύγκρουση αλλά χωρίς να είναι ενεργητικοί σε αυτό, γινότανε προσομοίωση της σύγκρουσης, ήταν διατεθειμένοι για σύγκρουση, αλλά τελικά απλά την υφίσταντο.

Augusto Illuminati:

Όλα αυτά δημιούργησαν ένα κλίμα συμπάθειας. Διήρκεσε για χρόνια, 2-3 χρόνια, υπήρχε η τακτική πάμε να συγκρουστούμε, η αστυνομία έλεγε «από εδώ δεν περνάς, αν κάνεις ένα βήμα παραπάνω θα επιτεθούμε», εσύ έκανες ένα βήμα και μετά έτρωγες ξύλο, με τις ασπίδες, με αυτά τα πράγματα, στα χέρια όμως δεν είχε τίποτα, μέχρι τη Γένοβα. Στη Γένοβα οι συμφωνίες δεν ίσχυσαν, έσπασαν. Έσπασε εντελώς αυτή η σχέση. Υπήρξε λοιπόν αυτή η ευφυΐα, η εξυπνάδα, επανάκτησης όλων των επικοινωνιακών μορφών, η ευφυΐα δηλαδή να τα ρίξουν όλα στο Internet. Ο ιταλικός μηντιακός ακτιβισμός δούλεψε γι' αυτό, γεννήθηκε μια γενιά μηντιακών ακτιβιστών που εκσυγχρόνισε εντελώς όλο το ρεπερτόριο του πώς γίνεται η επικοινωνία. Εμείς τα γεροντάκια κάναμε τη δική μας δουλειά, κάναμε τις θεωρητικές αναλύσεις μας, τα παιδιά –ας πούμε οι πιο ευφύεις και ψημένοι– έκαναν την πιο στερεή δουλειά της θεωρητικής επεξεργασίας. Εμείς κάναμε τα περιοδικά μας, τους δικούς μας εκδοτικούς οίκους, τα δικά μας πράγματα. Ο ρόλος όμως των πιο νέων ήταν καθοριστικός, δεν θα πρέπει να υποτιμηθεί σε καμία περίπτωση η τεράστια επένδυση ενέργειας των παιδιών.

Sergio Bianchi:

Είναι πολύ σημαντικό όλο το υπόβαθρο μέσα από το οποίο βγαίνουν τα κοινωνικά κέντρα, τα κοινωνικά κέντρα ως χώροι αυτογετοποίησης. Αυτό γιατί τα κοινωνικά κέντρα στη συντριπτική τους πλειοψηφία, από το 1985 μέχρι το 1990-91 που προέκυψε η Pantera, δεν ήταν χώροι πολιτικοί, δηλαδή πολιτικά κοινωνικά κέντρα. Ήταν κοινωνικά κέντρα υπαρξιακού χαρακτήρα που θέτανε το ζήτημα της αυτογετοποίησης, χώροι επιβίωσης και άρνησης και όχι οργάνωσης του κοινωνικού ανταγωνισμού. Ήταν χώροι αντίστασης. Το σύνθημα ήταν απλό: όχι αστυνομία, όχι ηρωίνη. Ήταν χώροι αυτοκαθορισμού μιας ανταγωνιστικής ταυτότητας που σαφέστατα δεν ήξερε να αναπτύξει κανενός

είδους επιθετικότητα με κοινωνική διάσταση. Από την άλλη όμως, όλο αυτό το κενό συσώρευσε μια δύναμη, η οποία όταν συναντήθηκε με το κίνημα της Pantera, δηλαδή της μαζικής διανόησης, επέτρεψε την προσχώρηση στα κοινωνικά κέντρα μέρους των παιδιών που είχαν αγωνιστεί στα πανεπιστήμια. Τα κοινωνικά κέντρα μετασηματίστηκαν αυτόματα σε κάτι άλλο. Από το '90 μέχρι το '95 υπήρξε μια φάση πλήρους αναγέννησης των κοινωνικών κέντρων. Είναι η φάση κατά την οποία κυοφορήθηκε όλη η επικοινωνιακή διαδικασία. Μετά είναι η φάση που πηγαίνει από το '95 στη Γένοβα.

Augusto Illuminati:

Έχε υπόψη σου ότι στο τέλος του '70 η ηρωϊνή είχε σκοτώσει περισσότερους από την αστυνομία.

Με ποιον τρόπο το ρεύμα της αντικουλτούρας γονιμοποίησε το ευρύτερο ανταγωνιστικό κίνημα;

Augusto Illuminati:

Ήδη από το '77 μεταξύ άλλων να θυμηθούμε κάτι που θα είναι χρήσιμο για τη συνέχεια, μια εμβληματική προσωπικότητα της αντικουλτούρας που ήταν ένας Έλληνας, ο Δημήτριος Στράτος των Area. Ήταν η στιγμή κατά την οποία η ιταλική underground κουλτούρα έγινε μια πρωτοποριακή κουλτούρα. Ήταν το πέρασμα από την παλιά πολιτιστική ηγεμονία της αριστεράς, για παράδειγμα στον κινηματογράφο, στη μουσική, σε κάτι καινούργιο, στο καινούργιο διεθνές underground ποπ. Η ακριβής στιγμή του περάσματος ήταν το '77, με το μουσικό γκρουπ των Area και τον Δημήτριο Στράτο να είναι η πιο σημαντική έκφραση. Στη συνέχεια ήρθε το Internet με τον μηντιακό ακτιβισμό και σαφώς αυτή η νέα αριστερά έγινε απόλυτα ηγεμονική. Σε αυτό υπάρχει μια απώλεια, παίζω και χάνω. Σε ένα βαθμό χάθηκε η θεωρητική διάσταση, ενώ αναζητήθηκε πάρα πολύ η ικανότητα επιρροής μέσω διαδικτύου. Προφανώς και για ένα άλλο λόγο, γιατί οι μορφές οργάνωσης του φορντισμού και του μεταφορντισμού είναι διαφορετικές. Συνεπώς η ηγεμονία γκραμισιανού τύπου, πολιτιστική, παραδοσιακή, δεν λει-

τουργεί πια. Άλλωστε τώρα βρισκόμαστε στο παρόν, δεν βρισκόμαστε στη δεκαετία του '60 και του '70.

Sergio Bianchi:

Αλλά είναι επίσης αλήθεια ότι, σε ό,τι αφορά εμάς, υπάρχει μια στιγμή αδιεξόδου. Πρέπει να τονιστεί ότι πρόκειται για μια στιγμή επικίνδυνης ανεπάρκειας, όχι για κρίση, γιατί ακόμη και στις πιο κρίσιμες στιγμές η θεωρητική επεξεργασία συνέβαινε. Η θεωρητική επεξεργασία βρισκόταν πάντα σε σχέση με χώρους του κινήματος, ενώ αυτή τη στιγμή οι θεωρητικοί χώροι παρουσιάζουν μια αδυναμία να αντιληφθούν τι πρόκειται να συμβεί. Για παράδειγμα, ο δικός μας χώρος για τον οποίο πάντα καυχιόμασταν, είχε την ικανότητα να προβλέπει τις διαδικασίες μετασχηματισμού του κεφαλαίου αλλά και τους μετασχηματισμούς μέσα στους κοινωνικούς αγώνες, και να προτείνει από την άλλη οργανωτικά επίπεδα ή οργανωτικά σχήματα ή οργανωτικές υποθέσεις. Αυτή τη στιγμή η θεωρητική μας διάσταση παρουσιάζει μια κάποια χαλάρωση από την άποψη αυτή και αυτό το αποδεικνύει η ποιότητα του τι βγαίνει, η ποιότητα αυτού που εκφράζουμε. Υπάρχει μια απουσία επεξεργασίας αυτών των δύο όψεων, που ενώ ακόμη και στις πιο σκοτεινές στιγμές καταφέραμε να πούμε πράγματα πολύ σημαντικά, παραδόξως τώρα, κοίτα να δεις κατάσταση.

Σίγουρα εμείς θα μπορούσαμε να τη βγάλουμε για αρκετό καιρό ακόμη, δηλαδή να έρχονται τα κινήματα και να πραγματώνουν αυτά που είχαμε πει. Αλλά είναι λίγο βαρύ Augusto το να μη μπορείς να φανταστείς – δεν είμαστε συνηθισμένοι στο να μη μπορούμε να φανταστούμε. Εγώ, αν και δεν είμαι επαγγελματίας θεωρητικός, έχω την εντύπωση ότι απλά και μόνο τη βγάζουμε, τα καταφέρνουμε, δεν φανταζόμαστε πια τι θα συμβεί αύριο και το ρεύμα αυτό του κινήματος μας έχει υπερβεί.

Augusto Illuminati:

Τα συνδικάτα, για παράδειγμα, όταν επικαλέστηκαν τα αιτήματα του δικού μας χώρου, οι ιταλικοί μισθοί αυξήθηκαν γύρω στο 30%. Ήταν μια άμεση νίκη, αποτέλεσμα μιας ισχυρής θεωρητικής ανάλυσης. Σήμερα δεν είναι πια έτσι, δεν υπάρχει αυτή η ικανότητα ανάλυσης. Και

κάτι ακόμη. Όταν οι Αμερικανοί παρουσίασαν την αναφορά τους για τη δολοφονία του ιταλού πράκτορα Callipari που εμπλεκόταν στην απαγωγή της δημοσιογράφου Sgreca... Οι Αμερικανοί είχαν δημοσιεύσει στο Internet μια κρυπτογραφημένη αναφορά η οποία μέσα σε δύο ώρες αποκρυπτογραφήθηκε, καθιστώντας ξεκάθαρο το όλο κείμενο. Έτσι οι σύντροφοι μετέδωσαν σε όλο τον κόσμο μέσω Internet τα ονόματα των Αμερικανών στρατιωτών και ό,τι στοιχεία είχαν αποκρύψει. Θέλω να πω ότι στο επίπεδο της πληροφορίας ήταν ταχύτατοι. Αυτό σημαίνει ότι η δύναμη παρέμβασης μας πούμε στο διαδίκτυο είναι πολύ μεγαλύτερη.

Ποια είναι η σχέση των κοινωνικών κέντρων και του κόσμου που κινείται και δρα μέσα σε αυτά με τις θεωρητικές συζητήσεις που διεξάγονται τα τελευταία χρόνια;

Sergio Bianchi:

Τα κοινωνικά κέντρα πηγαίνουν περίφημα, έχουν παγιωθεί, είναι κανονικότητα, είναι 150 με 200, βρίσκονται παντού. Δεν μπορείς να τα εκριζώσεις πια. Συνεχίζει όμως να υφίσταται ένα σοβαρό πρόβλημα γύρω από τα κοινωνικά κέντρα. Τα κοινωνικά κέντρα βέβαια δεν είναι πρόβλημα για μας. Αυτά έτσι και αλλιώς καλύπτουν αυτό που έλεγε και ο Augusto, τις υπαρξιακές ανάγκες αυτού του μαζικού χώρου. Το βασικό πρόβλημα για μας στο ανταγωνιστικό κίνημα είναι ότι στην Ιταλία τα τελευταία 15 χρόνια, μετά το κίνημα της Pantera, δεν υπήρξε η ικανότητα διείσδυσης στο εσωτερικό του πανεπιστημιακού περιβάλλοντος με μαζικούς όρους. Από τη στιγμή που εμείς θεωρητικολογώντας λέμε ότι το κεντρικό στοιχείο είναι αυτό, είναι πολύ παράξενο που, ενώ υπάρχει όλη αυτή η πραγματικότητα των κοινωνικών κέντρων, δεν σταθήκαμε ικανοί, δεν καταφέραμε να δημιουργήσουμε ένα μόνιμο πανεπιστημιακό κίνημα, παρά μόνο περιπτώσεις απόλυτα μειοψηφικές και περιστασιακές. Γιατί αν εμείς είχαμε στο χέρι μας κομμάτια του πανεπιστημίου, η κατάσταση θα ανατρεπόταν άμεσα, θα γινόταν άμεσα επαναστατική. Εννοώ επαναστατική όχι με την παραδοσιακή

έννοια, δηλαδή κάνουμε την επανάσταση, αλλά επαναστατική με την έννοια της έντασης.

Πολλές από τις λειτουργίες των κοινωνικών κέντρων απλά και μόνο φιλοξενούνται εκεί μέσα, διαμεσολαβούνται σε σχέση με τη γενικότερη κατάσταση που επικρατεί στο χώρο κοινωνικότητας των κοινωνικών κέντρων, ο οποίος πρέπει να συναναστραφεί και με άλλες 100.000 υποκειμενικότητες, συμπεριλαμβανομένων και ακραίων περιθωριακών. Αν αντιθέτως οι λειτουργίες αυτές ξανατοποθετηθούν στο πανεπιστήμιο, αν ξανακάναμε πολιτικές έδρες εκεί μέσα, θα γινόταν πανικός.

Augusto Illuminati:

Δεν καταφέραμε να κάνουμε τίποτα.

Sergio Bianchi:

Και φαντάζεσαι τι θα μπορούσε να πει το παλιό σύνθημα του καλού μας συντρόφου Lucio, που έλεγε να ξαναπιάσουμε το σύνθημα του '77, να ανοίξουμε τα πανεπιστήμια τη νύχτα, ήταν καταπληκτικό, γιατί ήταν ένα σημείο που τονίζαμε και το '77. Σκέψου ότι τότε λέγαμε να κρατάμε ανοικτό το πανεπιστήμιο μέχρι τις 1-2 το βράδυ. Είχε δίκιο ο Lucio, μέχρι που πέθανε το έλεγε ότι πρέπει να απαιτήσουμε, να πετύχουμε, να αγωνιστούμε ώστε το πανεπιστήμιο να γίνει ο υπ' αριθμόν ένα κοινωνικός χώρος, ανοικτός το βράδυ, να γίνει χώρος κοινωνικότητας, που πάει να πει να μεταφέρουμε το μισό των κοινωνικών κέντρων εκεί μέσα. Μα ξέρεις τι διάλογο θα γινόταν, σαν βραχυκύκλωμα, αν καταφέραμε να κάνουμε το πανεπιστήμιο χώρο κοινωνικότητας; Να μεταφέρεις εκεί μέσα ένα κομμάτι από την πλατεία Campo dei Fiori... Θα γινόταν χαμός, αλλά κάτι θα γινόταν. Και εμείς καταφέραμε μέρος αυτών των πραγμάτων.

Ποιος ο ρόλος των περιοδικών και των εκδοτικών οίκων του κινήματος;

Sergio Bianchi:

Υπάρχουν βέβαια και άλλα περιοδικά όπως το περιοδικό Posse, ίσως

να το γνωρίζετε.

Augusto Illuminati:

Ναι, το Posse. Πρόκειται για ένα περιοδικό με αρκετά σαφείς επιρροές από τον Negri που μεταδίδει συνθήματα. Έχω γράψει στο Posse αιτήματα, κάποιες αναλύσεις περνούν. Πλήθος, βιοπολιτική, Αυτοκρατορία, είναι έννοιες μιας συγκεκριμένης τάσης. Ο όρος Αυτοκρατορία όπως τον αποδίδουν οι Negri και Hardt έχει μια γενικότερη σημασία, δεν πρόκειται για την αυτοκρατορία του μεγάλου Αλεξάνδρου. Αλλά για την Αυτοκρατορία με την έννοια του Empire. Είναι μία έννοια που τώρα πια συναντάμε σε όλον τον ιταλικό τύπο, έγινε δηλαδή κοινοτοπία.

Έχουμε χαλαρώσει πολύ σχετικά με τη θεωρία, το ξαναλέω εγώ που δεν είμαι θεωρητικός. Τον τελευταίο χρόνο έχουμε χαλαρώσει πολύ. Και από την πλευρά του Negri υπάρχει χαλάρωση. Το βιβλίο που έγραψε είναι λίγο αδύναμο.

Ποιο είναι το περιεχόμενο και η λειτουργία των αυτόνομων συνδικάτων βάσης, cobas;

Augusto Illuminati:

Κοίτα οι Cobas είναι συνδικαλιστικές οργανώσεις βάσης, τελεία και παύλα. Αφορά τους τομείς όπου το κράτος πρόνοιας καταστρέφεται και οι Cobas υποστηρίζουν την επαναφορά του, αντιστέκονται. Πρόκειται ακριβώς για τα θύματα της καταστροφής του κράτους πρόνοιας. Δεν υπάρχουν Cobas στη Fiat. Είναι ένα σημαντικό κομμάτι του κινήματος, το πιο παραδοσιακό, έχουν μεγάλη δύναμη σε όλους τους τομείς που εξορθολογικοποιούνται, δηλαδή δημόσιες υπηρεσίες, εκπαίδευση, αεροπορικές εταιρείες. Και οι Acrobax είναι σύμμαχοι των Cobas. Πρόκειται για μια σωστή άμυνα που δεν είναι βέβαια καινοτόμα, αλλά σωστά υπερασπίζεται τις συνθήκες ζωής των εργαζομένων. Μια και ο κόσμος πρέπει να ζήσει, να επιβιώσει, αυτό είναι σωστό.

Sergio Bianchi:

Τι έγινε χθες; Αυτό που συνέβη χθες είναι ότι 120-150.000 κόσμος κατέ-

βηκε στο δρόμο για το ζήτημα της επισφαλούς εργασίας. Τι συνέβη; Οι ομαδούλες, οι Disobbedienti, όχι μόνο, και οι Acrobax⁵, δηλαδή όλοι, άρχισαν να συναγωνίζονται για την πολιτική αντιπροσώπευση αυτού του κομματιού. Αυτό είναι σοβαρό, πολύ σοβαρό. Εγώ δεν ήμουν εκεί. Άκουγα όμως στο ράδιο δευτερόλεπτο προς δευτερόλεπτο. Ακούγοντας το χρονικό στο δίκτυο, αυτό που μου έρχεται οπτικά είναι μια καταπληκτική γιορτή, δεν ήταν μια παραδοσιακή πορεία, υπάρχουν όλα μέσα σε αυτή τη μορφή. Είναι μια μορφή έκφρασης πολύ εντυπωσιακή που ανακατεύει τα πάντα, στοιχεία parade και όλα αυτά. Λοιπόν, κάποια στιγμή, μικρές ομάδες που αξιώνουν την πολιτική αντιπροσώπευση του κινήματος άρχισαν να πλακώνονται για τη θέση που έπρεπε να έχουν οι νταλίκες, καταφέρνοντας να στείλουν αρκετά άτομα στο νοσοκομείο. Θα ήθελα να ξέρω αν έχει το παραμικρό νόημα αυτό που συνέβη χτες. Ξέρεις τι θα φοβόμουν εγώ; Το να μην κατέβαινε κόσμος στο δρόμο. Ο κόσμος κατέβηκε στο δρόμο, όταν όμως βλέπουν αυτά τα πράγματα... Θέλω να πω, έσπασαν τα κεφάλια τους για την πολιτική αντιπροσώπευση αυτού που δεν εκπροσωπούν καθόλου. Είναι παθολογικό. Δε σε λυπεί αυτό, Augusto; Είναι το ίδιο που συνέβαινε 30 χρόνια πριν για το ποιος θα βρίσκεται στην κεφαλή της πορείας. Το θέμα είναι ότι επιβιώνει σε όλη τη λογική του σημερινού κινήματος. Είναι λυπηρό οι περιφρουρήσεις να πλακώνονται μεταξύ τους και με την αστυνομία να τους ακολουθεί. Και όλα αυτά τα χρεώνεται ένα ολόκληρο κίνημα.

Και τώρα τι κάνουμε; Πρέπει να μεσολαβήσουμε, να αφηγηθούμε, να εξηγήσουμε, να πούμε πως δεν είναι ακριβώς έτσι για άλλη μια φορά.

---

5. Acrobax: Συλλογικότητα αυτόνομων στη Ρώμη με έντονα ελευθεριακές απόψεις. Διαχειρίζονται το κατελημμένο κοινωνικό κέντρο *cinodromo*, ένα παλιό δημοτικό κυνοδρόμιο. Έχουν οργανώσει και συμμετέχουν στο δίκτυο των καταλήψεων στέγης της Ρώμης. Μέλη τους συμμετέχουν στην συντακτική ομάδα του περιοδικού *infoxa* (<http://www.infoxa.org>), το οποίο ασχολείται με τα ζητήματα της προσωρινής εργασίας και του *precariato*. Επίσης συμμετέχουν στο πανιταλικό δίκτυο του *San Precario* (<http://www.sanprecario.info>) που οργανώνει δράσεις ενάντια στην επισφαλή εργασία. Περισσότερες πληροφορίες στον δικτυακό τόπο : <http://www.acrobax.org/>

Δεν θέλω να δραματοποιήσω την κατάσταση, αλλά δεν γίνεται να κατεβαίνει κανείς στο δρόμο έτσι, με τέσσερα συντροφάκια που σπάνε τα κεφάλια μεταξύ τους. Το ουσιώδες βέβαια είναι ότι 150.000 άνθρωποι, *precari*, κατέβηκαν στο δρόμο. Αυτό είναι πολύ σημαντικό. Και όχι μόνο στην Ιταλία. Σε όλη την Ευρώπη επανεμφανίζονται καταστάσεις. Αυτά όμως τα πράγματα πρέπει να λυθούν άμεσα, δεν γίνεται έτσι. Βέβαια τέτοια πράγματα συνέβαιναν πάντα. Γιατί με 100.000 ανθρώπους είναι προφανές ότι μπορούν να συμβούν και χειρότερα. Αλλά, γαμώτο, πολιτική αντιπροσώπευση; Θέλουμε να δημιουργήσουμε καταστάσεις κρίσης και τη βρίσκουμε στο σπίτι μας. Οι δυσκολίες οργάνωσης και θεωρίας οδηγούν συχνά ακόμη και σε προσωπικές αντιπαραθέσεις.

Τι απέγινε ο κόσμος που συμμετείχε στο κίνημα του '77;

Augusto Illuminati:

Μερικοί, όσοι συνδέονταν με την τρομοκρατία κατέληξαν στη φυλακή και σχεδόν όλοι τους έχουν αποφυλακιστεί, ή σχεδόν αποφυλακιστεί. Υπάρχουν κάποιοι που ήταν προσκείμενοι στο ένοπλο, χωρίς να αποτελούν μέρος του, όπως και ο Negri ο οποίος δεν είχε πάρει μέρος στον ένοπλο αγώνα αλλά έμεινε για κάποια χρόνια φυλακή, στη συνέχεια πήγε εξορία στη Γαλλία για 2-4 χρόνια και τώρα είναι ελεύθερος. Είναι και πολλοί που βολεύτηκαν στον τομέα των *media* και της διαφήμισης. Υπάρχει αυτή η κλίση, αυτή η σταθερά θα μπορούσαμε να πούμε. Και οι άλλοι, λίγοι μείνανε ενεργοί στο κίνημα. Για παράδειγμα ο Bernocchi, αναγνωρισμένος ηγέτης των Cobas, ένας παλιός αγωνιστής του '68 και του '77. Ο Sofri, ηγετική μορφή της Lotta Continua, βρίσκεται ακόμη στη φυλακή αλλά ασκεί μεγάλη επιρροή στα *media*, και έχει μια θέση θα έλεγα συντηρητική. Πρόκειται για έναν συντηρητικό εκπρόσωπο, παράδοξο που είναι ακόμη στη φυλακή. Για παράδειγμα, υποστήριζε πολύ την [πολωνική] Αλληλεγγύη κατά τη δεκαετία του '80. Έχει οπωσδήποτε μια παράξενη θέση και βρίσκεται ακόμη στη φυλακή για γεγονότα του '70, τη δολοφονία του αστυνομικού Calabresi, μα θα έλεγα ότι εξαιρώντας περιπτώσεις όπως αυτή του Bernocchi και φυσικά του Sergio Bianchi, σημαντικού στελέχους του '77, δεν έμειναν

πολλοί ενεργοί. Στους Dissobedienti υπάρχουν μερικά στελέχη του '77, μα κρύβονται κάπως, λειτουργούν στο παρασκήνιο. Θα λέγαμε ότι υπήρξε ένα γενεαλογικό άλμα ακόμη και αν οι Dissobedienti ήταν πολύ δεμένοι με κάποιους παλιούς ηγέτες του '77. Οπωσδήποτε υπάρχει μια συνέχεια κυρίως σε επίπεδο ιδεών, στα κοινωνικά κέντρα υπάρχουν πολλές προσωπικότητες που έζησαν το '77, αν όμως κάνεις μια βόλτα στα κοινωνικά κέντρα θα δεις ότι οι ηλικίες εκεί κυμαίνονται μεταξύ 25-30 χρονών, άρα το '77 ήταν μωρά ή δεν είχαν γεννηθεί ακόμη. Υπάρχει λοιπόν αυτή η διακοπή. Ο Toni Negri είναι το πιο ορατό στοιχείο συνέχειας μεταξύ του '77 και του σήμερα. Το κυριότερο είναι ότι ο κόσμος σκέφτεται διαφορετικά, ο τρόπος με τον οποίο σκέφτονταν το '77 και το '68, οι άνθρωποι δεν αλλάζουν πολύ, ξέρω ότι οι άνθρωποι σήμερα είναι διαφορετικοί από το πώς τους σκέφτομαι εγώ. Μπορεί να έχουν τα ίδια συνθήματα, τις ίδιες μνήμες, μπορούν να πουν πως είμαστε οι συνεχιστές του '77 αλλά σκέφτονται διαφορετικά, είναι κάτι άλλο, υπήρξε μια ρήξη γενεών και αυτό πρέπει να είναι ξεκάθαρο.

c.s.o.a. FORTE PRENESTINO
VIA FEDERICO DELPINO -100CELLE- ROMA Tel. 0621807855 email: forte@ecn.org

Το κατειλημμένο αυτοδιαχειριζόμενο κοινωνικό κέντρο c.s.o.a. Forte Prenestino στη Ρώμη, 14 στρέμματα στο ανατολικό κομμάτι της πόλης, χτίστηκε ως κάστρο πριν από 150 χρόνια και από την εποχή του Μουσολίνι χρησιμοποιούνταν για την αποθήκευση στρατιωτικού υλικού. Το 1986 καταλαμβάνεται από αυτόνομους και αναρχικούς και αποτελεί από τότε ένα από τα πιο ζωντανά κύτταρα αντίστασης και δημιουργίας του ρωμαϊκού κινήματος. Περισσότερες πληροφορίες στον δικτυακό τόπο <http://www.forteprenestino.net/>

Η είσοδος και η περιμετρική τάφρος του κοινωνικού κέντρου c.s.o.a. Forte Prenestino στη Ρώμη

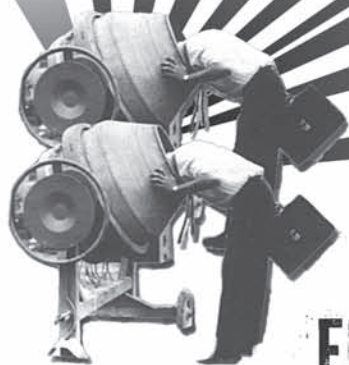
Απόγευμα στο κατειλημμένο από το 2003 αυτοδιαχειριζόμενο κοινωνικό κέντρο c.s.o.a. STRIKE στη περιοχή Tiburtina της Ρώμης

Τοιχογραφία στο κατειλημμένο από το 2003 αυτοδιαχειριζόμενο κοινωνικό κέντρο c.s.o.a. EX SNIA στη Ρώμη. Πληροφορίες στο δικτυακό τόπο της κατάληψης <http://www.exsnia.it/>

Το αυτοδιαχειριζόμενο "εμπορικό" κέντρο *villagio globale*. Πρώην κατάληψη η οποία σήμερα είναι νομιμοποιημένη και επιχορηγείται απο προγράμματα του δήμου για την απασχόληση ανέργων και μεταναστών

EUROMAYDAY 2005 MI

LANO

VOGLIAMO

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ: "ΟΙ ΑΣΠΑΤΟΙ".
ΣΥΖΗΤΩΝΤΑΣ ΜΕ ΤΟΝ NANNI BALESTRINI
ΓΙΑ ΤΟ ΙΤΑΛΙΚΟ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ

TUTTO

ΣΑΒΒΑΤΟ 26 ΝΟΕΜΒΡΗ 2005, 20:00
ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΦΑΜΠΡΙΚΑ★ΥΦΑΝΕΤ
ΟΜΟΥ & ΠΕΡΑΙΑ, ΚΑΤΟ ΤΟΥΜΑ/ ΑΣΦΟΡΕΙΑ ΝΟ2, ΝΟΣΟΒΑΤΕΚΕΙΟΙ, ΝΟΙΣΤΟΜΑΝΕΙ

"το πρωί βρεθήκαμε όλοι στο τρένο προς την κόλη ίδιες φάτσες τα ίδια παπούτσια του τένης τα μπουφάν τα μαντήλια τα γάντια οι σκούφοι... ανεβαίνει αμέτρητο πλήθος στριμώχνονται στις πλατφόρμες κουβαλούν πλαστικές σακούλες και μέσα έχουν τα κράνη και μέσα στα μπουφάν αγγλέζικα κλειδιά λαστούς καζιμάδια στη τσέπη σφεντόνες μπιλίες μπουλόνια"

Αυτή η μπροσούρα αφιερώνεται σε όλους τους άορατους αυτής της κοινωνίας, σ' όλους όσους δεν έχουν πρόσωπο, σ' αυτούς που πάντα μένουν στην αφάνεια.

Αυτή η μπροσούρα αφιερώνεται σε όλους αυτούς που διεξάγουν δίχως να το συνειδητοποιούν έναν πόλεμο χαμηλής έντασης με το σύστημα, αψηφώντας την παρούσα τάξη πραγμάτων σε καθημερινή βάση, εφαρμόζοντας τη χαμηλή ένταση στις δουλειές τους, επινοώντας πιο ανθρώπινους τρόπους παραγωγής, διασχίζοντας σύνορα χωρίς άδεια, κάνοντας γκράφιτι ή παίζοντας μουσική για να φέρουν ζωή σε γκρίζα προάστια, κλέβοντας σε εμπορικά κέντρα κλπ. Κάποιες φορές ορισμένοι από αυτούς έρχονται σε επαφή με τις δομές μας, οι πιο πολλοί όμως δεν φαίνεται να ενδιαφέρονται ή να καταλαβαίνουν αυτά που κάνουμε. Αυτό πρέπει να οφείλεται, τουλάχιστον εν μέρει, στο πως δρούμε και σχετιζόμαστε μεταξύ μας, πως αντιλαμβανόμαστε και παρουσιάζουμε τους εαυτούς μας, πως επικοινωνούμε, τι κάνουμε (και τι δεν κάνουμε) κλπ